

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 11 (1983)

Δελτίον ΧΑΕ 11 (1982-1983), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του Αναστασίου Κ. Ορλάνδου (1887-1979)

Πατριαρχικά γράμματα του Μουσείου Κανελλοπούλου

Έρση ΜΠΡΟΥΣΚΑΡΗ

doi: [10.12681/dchae.935](https://doi.org/10.12681/dchae.935)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΜΠΡΟΥΣΚΑΡΗ Έ. (1983). Πατριαρχικά γράμματα του Μουσείου Κανελλοπούλου. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 11, 249-266. <https://doi.org/10.12681/dchae.935>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Πατριαρχικά γράμματα του Μουσείου
Κανελλοπούλου

Έρση ΜΠΡΟΥΣΚΑΡΗ

Δελτίον ΧΑΕ 11 (1982-1983), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του
Αναστασίου Κ. Ορλάνδου (1887-1979) • Σελ. 249-266

ΑΘΗΝΑ 1983

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

Τά έπτά πατριαρχικά γράμματα πού δημοσιεύονται παρακάτω βρίσκονται έκτεθειμένα στό Μουσείο Κανελλοπούλου (χωρίς άρ. εύρ.). Χρονολογικά έκτείνονται από τό 17 έως τό 19ο αί., τό περιεχόμενό τους δέ είναι ποικίλο (άνανέωσεις σταυροπηγιακῶν προνομίων, διευθέτηση διαφορῶν, άγοραπωλησία στασιδίου στόν πατριαρχικό ναό τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στό Φανάρι).

Συγκεκριμένα τά δημοσιευόμενα γράμματα είναι τά έξής:

1. Συνοδικό μολυβδόβουλλο γράμμα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχη Παρθενίου Δ' - Ἀπρίλιος, ἰνδικτιῶν 12 (1659). Ἐνανέωση τῶν σταυροπηγιακῶν προνομίων τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου στήν Σκύρο.

2. Συνοδικό γράμμα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχη Γαβριήλ Δ' - Ἰανουαρίου 25, ἰνδικτιῶν 2 (1784). Ἐπικύρωση άγοραπωλησίας ένός στασιδίου στόν πατριαρχικό ναό τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στό Φανάρι.

3. Συνοδικό γράμμα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχη Νεοφύτου Ζ' - Ἰούλιος, ἰνδικτιῶν 10 (1792). Ἐνανέωση τῶν σταυροπηγιακῶν προνομίων τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Ὑψηλοτέρας στίς Ἐγκαρές τῆς Νάξου καί διορισμός τοῦ Γεδεῶν Κόκκου ὡς ἡγουμένου τῆς.

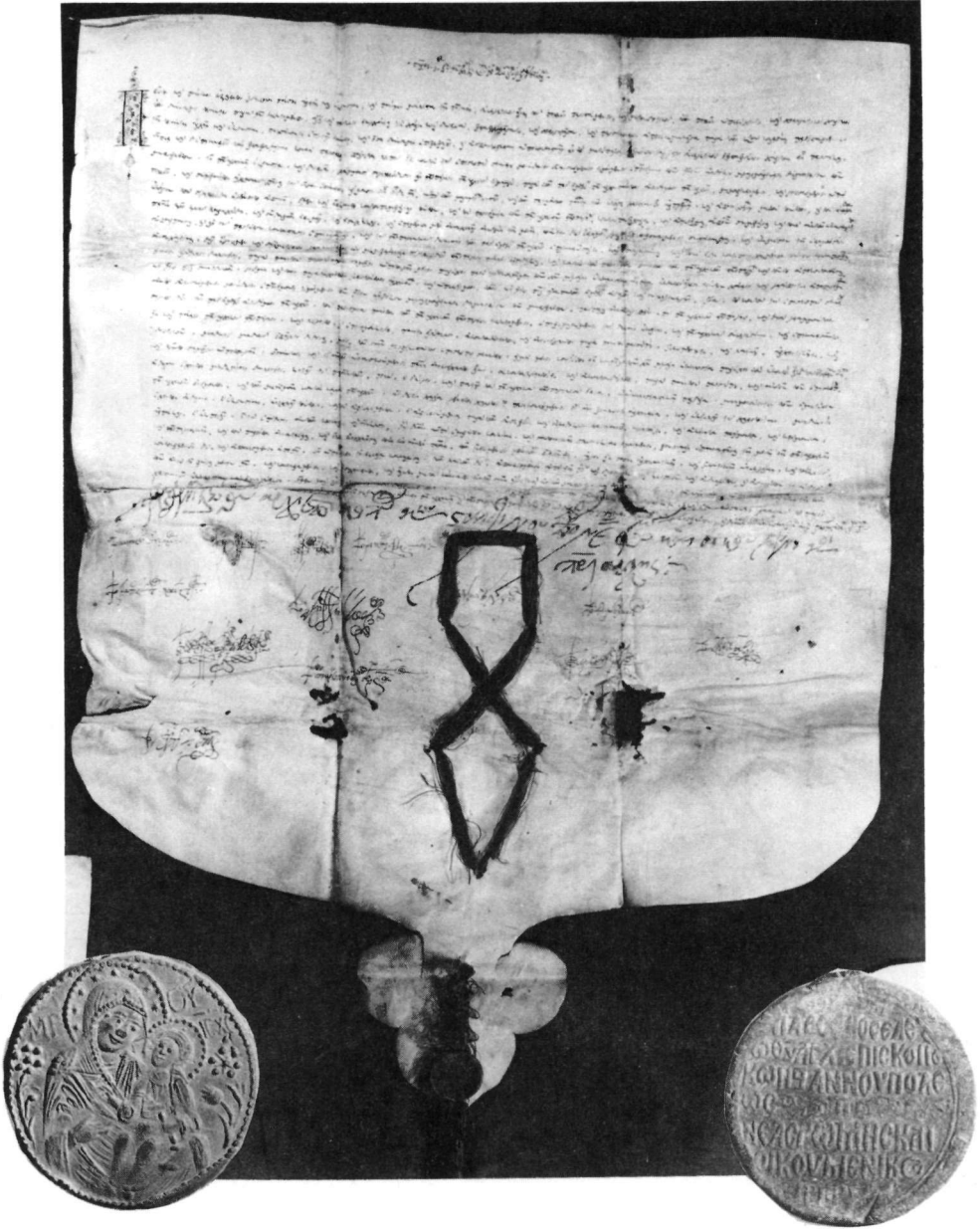
4. Συνοδικό γράμμα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχη Νεοφύτου Ζ' - Ὀκτώβριος, ἰνδικτιῶν 11 (1792). Ἐνανέωση τῶν σταυροπηγιακῶν προνομίων τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Ὑψηλοτέρας στίς Ἐγκαρές τῆς Νάξου: άκύρωση τοῦ διορισμοῦ τοῦ Γεδεῶν Κόκκου ὡς ἡγουμένου καί διορισμός τοῦ Θεοφίλου Κόκκου.

5. Συνοδικό γράμμα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχη Νεοφύτου Ζ' - Φεβρουάριος, ἰνδικτιῶν 12 (1793). Ἐπικύρωση (τῆς) παραχώρησης (τοῦ) στασιδίου στόν πατριαρχικό ναό τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στό Φανάρι.

6. Συνοδικό γράμμα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχη Κυρίλλου ΣΤ' - Ἰανουάριος, ἰνδικτιῶν 5 (1817). Ἐνανέωση τῶν σταυροπηγιακῶν προνομίων τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου Ὑψηλοτέρας στίς Ἐγκαρές Νάξου καί επικύρωση τοῦ τρόπου διοίκησης τῆς μονῆς από τήν οἰκογένεια τῶν Κόκκων.

7. Συνοδικό μολυβδόβουλλο γράμμα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχη Γρηγορίου Ε' - Αὔγουστος, ἰνδικτιῶν 7 (1819). Παραχώρηση τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος Χάλκης στόν ἡγεμόνα τῆς Μολδοβλαχίας Μιχαήλ Σούτσο.

Καί τά έπτά γράμματα είναι πρωτότυπα: ἡ κατάσταση διατήρησής τους

Εικ. 1. Συνοδικό μολυβδόβουλλο γράμμα του οικουμενικού πατριάρχη Παρθενίου Δ' (1659).

κυμαίνεται από αρκετά καλή έως καλή, οί φθορές είναι ελάχιστες. Είναι γραμμένα σέ μεμβράνη από τούς πατριαρχικούς γραφείς (ό γραφικός χαρακτήρας είναι ό ίδιος στά γράμματα άρ. 3 καί 4· τό ίδιο συμβαίνει καί στά γράμματα άρ. 6 καί 7). Ό πατριάρχης βάζει μόνο τήν ύπογραφή του ή τήν τελική μηνολογία. Σέ όλα τά γράμματα τήν πατριαρχική ύπογραφή ακολουθοῦν οί ύπογραφές τών συνοδικών.

Τά έγγραφα δημοσιεύονται κατά χρονολογική σειρά παρόλο πού, όπως είδαμε παραπάνω, τά άρ. 2 καί 5 αναφέρονται στήν ίδια ύπόθεση, καθώς επίσης καί τά άρ. 3, 4, 6. Δέν εκδίδονται καί τά έπτά: τών γραμμάτων άρ. 2 καί 5 καθώς καί τών άρ. 3 καί 4 δημοσιεύεται μόνον ή περίληψη (τά άρ. 3 καί 4 ώστόσο σχολιάζονται στό τέλος τοῦ άρ. 6). Όλόκληρα εκδίδονται (σύμφωνα μέ τή διπλωματική μέθοδο) τά άρ. 1 καί 6 ένω τό άρ. 7 άποσπασματικά.

1. ΣΥΝΟΔΙΚΟ ΜΟΛΥΒΔΟΒΟΥΛΛΟ ΓΡΑΜΜΑ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ Δ΄

Άπρίλιος, ίνδικτιών 12
1659

Περίληψη. Ή μονή τοῦ Άγίου Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου τῆς Σκύρου είχε ἤδη επί τών προγενέστερων πατριαρχών αναγνωριστεί πατριαρχικό σταυροπήγιο. Κατά τή διάρκεια όμως κάποιας πειρατικής επιδρομῆς χάθηκαν τά πατριαρχικά γράμματα τοῦ μοναστηριοῦ μέ αποτέλεσμα νά αρχίσουν σιγά σιγά καταπατήσεις τών προνομίων του καί παρενοχλήσεις τών μοναχών, οί όποιοι ἄρχισαν νά φεύγουν. Μπροστά στόν κίνδυνο τῆς πλήρους ἐρήμωσης τῆς μονῆς, ό οἰκουμενικός πατριάρχης Παρθένιος Δ΄ αναγνωρίζει καί πάλι τή μονή ως σταυροπήγιο, ἐλεύθερη από κάθε ἐπέμβαση (ἀκόμη καί τοῦ ἐπισκόπου Σκύρου), μέ μόνη ύποχρέωση νά δίνει στό πατριαρχεῖο 120 ἄσπρα τό χρόνο.

Πρωτότυπο, Μουσείο Κανελλοπούλου, χωρίς άρ. εύρ. Μεμβράνη, χρώματος ύποκίτρινου, διαστ. 760×567 χιλ. Μονόφυλλο, φέρει δύο πτυχώσεις κατά τό ύψος καί τρεῖς κατά τό πλάτος. Κατάσταση διατήρησης σχετικά καλή· μερικές φθορές (όπές) στή διασταύρωση τών πτυχώσεων κάτω.

Τό κείμενο είναι γραμμένο στή μία ὄψη. Περιθώριο 60 χιλ. Γραφή μέ χαρακτηρισ μικρούς καί πλατεῖς. (Γιά τήν ταύτιση τοῦ γραφικοῦ χαρακτήρα βλ. Μ. Ι. Μανουσάκας, Άνεκδοτα πατριαρχικά γράμματα (1547-1806) πρὸς τούς έν Βενετία μητροπολίτας Φιλαδελφείας καί τήν ὀρθόδοξον Ἑλληνικήν Ἀδελφότητα, Βενετία 1968, πατριαρχικά γράμματα άρ. 20 καί 22 καί κυρίως τούς πίν. 20 καί 22, ὅπου είναι φανερό ότι ό πατριαρχικός γραφέας είναι ό ίδιος μέ αὐτόν τοῦ ἐγγράφου μας). Ή ύπογραφή τοῦ πατριάρχη, μέ μεγάλα γράμματα καί ζωηρότερο μελάνι, ἀπλώνεται σ' ὄλη τή σειρά καί

στό δεξί μισό τῆς ἐπόμενης. Οἱ ἰδιόχειρες ἐπισκοπικές ὑπογραφές εἶναι διαταγμένες σέ τέσσερις, ὄχι πολύ κανονικές σειρές.

Στό κάτω μισό τῆς μεμβράνης κρέμεται ἀπό μεταξωτή κλωστή πού σχηματίζει μολύβδινη σφραγίδα, διαμ. 385 χιλ., πάχ. 6 χιλ.· ἀπό τή μιὰ πλευρά φέρει ἀρκετά φθαρμένη παράσταση Παναγίας Βρεφοκρατούσας καί ἀπό τήν ἄλλη τήν ἐπιγραφή: ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ΕΛΕ/Ω ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ / ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕ/ΩΣ | ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ / ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ / ΠΑΤΡΙΑΡΧ[ΗΣ]

† Παρθένιος ἕλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καί οἰκουμενικός πατριάρχης.^{/2} Πρῶτον καί πάντων ἐξάιρετον ἰδίωμα πάσης ἀρχῆς καί ἐξουσίας καί πάντων μάλιστα τῆς πνευματικῆς, εὐεργετικόν εἶναι τὸν πολλῶν προϊστάμενον καί μεταδοτικόν, τῶν πολλῶν ὑπερέχοντα καί χορηγητίων χαρίτων,^{/3} τὸν δύναμιν τοιαύτην παρὰ Θεοῦ κεκτημένον, αἰεὶ εἰ καί πρότερον τυγχάνει τις χάρις καί δωρεά, βραβευθεῖσά τε καί χορηγηθεῖσα καί προσηκόντως ἀπονεμηθεῖσα παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς προισταμένων,^{/4} τῆς τοιαύτης ἀρχῆς καί ἐξουσίας προσθήκας τε ἐπινοεῖν ταύτῃ καί ὅση δύναμις ἐπιβεβαιοῦν καί ἀσφαλεστέραν ἀποκαθιστᾶν εἰς τὸ μετέπειτα· ὁμοίως γάρ ἐστὶν εὐεργετικὸς ὁ βραβεύων χάριτας οἷς προσήκει^{/5} ὥσπερ καί ὁ ἐπικυρῶν τὰς βραβευθείσας καθὰ προσήκει. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν Σκύρου μονύδριον εὐρισκόμενον, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ^{/6} μυροβλήτου, τῇ πατριαρχικῇ ἐξουσίᾳ καί δωρεᾷ γράμμασι σιγγιλιώδεσιν εἰς σταυροπήγιον πατριαρχικὸν τιμηθὲν παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν πατριαρχεσάντων ἀοιδήμων πατριαρχῶν, μεμαρτυρημένον καί γνωσκόμενον ὑπὸ^{/7} πολλῶν καί συμβάντος αἰχμαλωτισθῆναι τὴν νῆσον ταύτην, κριμασιν οἷς οἶδε Θεὸς ὑπὸ τῶν θαλαττιῶν ληστῶν καί τῶν πραγμάτων πάντων τῶν ἐκεῖσε χριστιανῶν ἀρπαγέντων καί ἀφανισθέντων μετὰ τούτων, καί τὰ γράμματα^{/8} ἐκείνου τὰ σιγγιλιώδη ἐγένοντο ἀφανῆ, ὅθεν καί ἤρξαντο κατεπεμβαίνειν τούτου καί τὰ προνόμια τοῦ πατριαρχικοῦ σταυροπηγίου καταπατεῖσθαι τε καί ἀθετεῖσθαι τε, ἀφ' οὗ συμβαίνει καί τοὺς αὐτῶ ἐνασκουμένους^{/9} πατέρας ζῆν ζωὴν ταραχώδη, καί οὐδαμῶς ἠρεμεῖν καί ἡσυχάζειν καί ἐπομένως μὲν ἀναχωρεῖν αὐτοὺς τῆς μονῆς, ταύτην δὲ ἐρημοῦσθαι. Ὅπως βουλόμενοι συστήσασθαι καί ἐκ μέσου τῆς ἐρημώσεως^{/10} ἀφαρπάσαι καί εἰς τὴν πρότερον κατάστασιν ἐπαναγαγεῖν καί τὴν σταυροπηγιακὴν δωρεὰν τῶν πρὸ ἡμῶν πατριαρχῶν ἐπικυρῶσά τε καί ἐπικρατῶνα καί τοὺς ἤδη κατεπανιστημένους τούτου κατεπεμβαίνειν^{/11} ἀναχαιτίσαι, δεῖν ἐγνωμεν καί δι' ἡμετέρων γραμμάτων ἐν μεμβράναις σιγγιλιωδῶν σταυροπηγιῶν πάλιν ἐπιδείξαι καί κατὰ τὰ προνόμια πάντων τῶν πατριαρχικῶν σταυροπηγιῶν καί τοῦτο ἀποκαταστήσαι^{/12} πάντῃ ἐλεύθερον δηλονότι, παρὰ παντὸς προσώπου, σημείον ὑποταγῆς μόνον παρέχον πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν ἄσπρα ἑκατὸν εἴκοσι τούτου χάριν καί γράφοντες ἀποφαινόμεθα^{/13} ἐν ἁγίῳ Πνεύματι συνοδικῶς, γνώμη καί τῶν παρατυχόν-

των ιερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερίμων τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἵνα τὸ κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν Σκύρου /¹⁴ αὐτὸ εὐρισκόμενον μονύδριον ἐπ' ὀνόματι τιμώμενον τοῦ ἀγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ μυροβλήτου πρόπαλαι ἀνακαινισθὲν ἐπὶ πατριαρχικῶ σταυροπηγίῳ καὶ διὰ γραμμάτων /¹⁵ σιγγιλιωδῶν τῶν πρὸ ἡμῶν αἰοιδήμων πατριαρχῶν τὰ προνόμια πάντα τῶν πατριαρχικῶν σταυροπηγιῶν κεκτημένον ἐπιβεβαιούμενοι τὴν δωρεὰν ἐκείνην καὶ πατριαρχικὴν εὐεργεσίαν καὶ ἐπικυροῦντες /¹⁶ εἶη καὶ πάλιν πατριαρχικὸν σταυροπηγιον καὶ λέγοιτο καὶ ἐπονομάζοιτο πάντῃ ἐλεύθερον, ἀκαταζήτητον καὶ ἀνενόητον παρὰ παντὸς προσώπου, ἱερωμένου τε καὶ λαϊκοῦ, ἀρχοντικοῦ τε καὶ /¹⁷ ἰδιωτικοῦ, μηδενὶ μηδὲν ὀφείλον διδόναι, μήτε τῶ νῦν θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ Σκύρου, εἰ μὴ μόνον κατ' ἔτος τῇ καθ' ἡμῶν τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ παρέχειν τὰ ἑκατὸν εἴκοσι προῶθθέντα ἄσπρα /¹⁸ καὶ τοῦτο σημεῖον ὑποταγῆς ὡσαύτως καὶ οἱ αὐτῶ ἑνασκούμενοι πατέρες ἀνενόητοι εἶεν, ἀκαταζήτητοί τε καὶ ἀκαταδούλωτοι παρὰ παντὸς προσώπου, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου /¹⁹ ἄδειαν ἔχοντος μηδεμίαν δηλονότι ζητεῖν τι παρ' αὐτῶν, πολλὴ ἢ ὀλίγον, καὶ πατεῖν τὰ πατριαρχικὰ σταυροπηγιακὰ ὄρια, ἐν ἐκκλησιαστικῇ παιδείᾳ μνημονεύοντος τοῦ ἡμετέρου /²⁰ πατριαρχικοῦ ὀνόματος, καὶ τῶν μεθ' ἡμᾶς κατὰ καιροὺς πατριαρχῶν ἦν δέ τις χρεῖα γένηται χειροτονίας, προσκαλούμενοι ὃν ἂν βούλωνται ἀρχιερέα, καὶ ἐκτελεῖν τὴν χειροτονίαν, μηδενὸς /²¹ ἔχοντος ἄδειαν ἢ ἐξουσίαν, ἐνοχλεῖν τούτοις καὶ τὰ ἀφιερωθέντα ἢ ἀφιερούμενα παρὰ τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν κινήτα τε καὶ ἀκίνητα πράγματα καὶ κτήματα /²² ἀρπάζειν ἢ ἐκποιεῖν ἢ τὴν ἐπίδοσιν αὐτῶν κωλύειν καὶ αὔξησιν ὃς δ' ἂν ὑπὸ ἐμφύτου κακίας καὶ σατανικῆς πλεονεξίας ὁμώμενος βουληθεῖ ἑπαναστῆναι τῆς μονῆς τῆς πατριαρχικῆς /²³ καὶ σταυροπηγιακῆς, καὶ τὰ παρόντα ἀνατρέψαι καὶ ὅλως ἐνοχλήσαι τοὺς ἐν αὐτῇ πατέρας, τῶν ἱερωμένων μὲν ὁ τοιοῦτος ἀργὸς εἶη πάσης ἀρχιερατικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως, /²⁴ καταφρονῶν δὲ καὶ ἀφωρισμένος ἀπὸ Θεοῦ ὡς ὑπόδικος τῇ τελείᾳ καθαιρέσει, τῶν λαϊκῶν δὲ ἀφωρισμένος ὑπὸ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαιρέτου καὶ ἀσυγκρίτου Τριάδος /²⁵ τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει μόνου Θεοῦ καὶ κατηγορημένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ ἄλλοτος μετὰ θάνατον ἐν τῶ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῶ μέλλοντι, καὶ τῆς συνοδικῆς καὶ πατριαρχικῆς ἀρχῆς ὑπόδικος καὶ ἕξω τῆς τῶν /²⁶ χριστιανῶν ἐκκλησίας καὶ ὁμηγύρευος. Ὅθεν καὶ εἰς βεβαίωσιν καὶ διηνεκῆ τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἐνδειξιν [. . . . .] τῆς πατριαρχικῆς [. . . . .] τε καὶ ἐπικυρώσεως γραφὲν τὸ παρὸν /²⁷ πατριαρχικὸν σιγγιλιῶδες ἐν μεμβράναις γράμμα δοθείη τῇ σεβασμίᾳ ταύτῃ πατριαρχικῇ καὶ σταυροπηγιακῇ μονῇ τοῦ ἀγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ μυροβλήτου καὶ διὰ τοῖς ἑνασκουμένοις αὐτῶ ἀγρῆ' ἀπριλίῳ ἰνδικτιῶνος ιβ'.

/²⁸ Παρθένιος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς /²⁹ Πατριάρχης.

/³⁰ † 'Ο Καισαρείας Ἄνθιμος. — † 'Ο Ἡρακλείας Μεθόδιος. — † 'Ο Νικομηδείας Τιμόθεος. — † 'Ο Νικαίας Φιλόθεος. —/³¹ † 'Ο Τραπεζοῦντος Λαυρέντιος. — † [. . . . .]. † 'Ο Ἀδριανουπόλεως Νεόφυτος. — † 'Ο Διδυμοτείχων Ἰάκωβος |³² — † 'Ο Παροναξίας Μακάριος. — † 'Ο Σκύρου ἐπίσκοπος Γερμανός. — † 'Ο Σηλυβρίας [. . . . .] — † 'Ο Ζερεβουῦ Γαβριήλ /³³ [. . . . .].

ΣΧΟΛΙΑ

Ἡ μικρὴ μονὴ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου τῆς Σκύρου, διαλυμένη ἤδη ἀπὸ τὸν περασμένο αἰῶνα καὶ σήμερα μισοερειπωμένη, βρίσκεται περίπου στό κέντρο τοῦ νησιοῦ. Χτίστηκε κατὰ πάσα πιθανότητα κατὰ τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰ. (ἀπὸ ἐπιγραφὴ τοῦ μοναστηριοῦ μαθαίνουμε ὅτι τὸ 1611, χρονολογία κατασκευῆς τοῦ περιβόλου, ἡγούμενος ἦταν κάποιος Κύρος· ἐπομένως τὸ καθολικὸ θὰ πρέπει ἤδη νὰ ὑπῆρχε), ἐνῶ οἱ τοιχογραφίες τοῦ καθολικοῦ εἶναι περίπου ἕναν αἰῶνα μεταγενέστερες (1691 σύμφωνα μὲ μιά ἐπιγραφὴ ποῦ δὲ σφάζεται σήμερα) (βλ. σχετικὰ Β. Ἀ τ ἔ σ η, Ἱστορία τῆς ἐκκλησίας τῆς Σκύρου, Ἀθῆναι 1961, σ. 175, 196 κ.έ.).

Φαίνεται ὅτι ἡ μονή, ὅπως μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὸ ἔγγραφο μας, παρά τὸ γεγονός ὅτι βρισκόταν σέ σημεῖο μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα, εἶχε ἐπανειλημμένα ὑποστεῖ τίς συνέπειες τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν, οἱ ὁποῖες παρουσιάζουν μεγάλη ἔνταση κατὰ τὸ 17ο αἰ. καὶ οἱ ὁποῖες ἄλλωστε συντελοῦν στὴν ἐρήμωση δλόκληρου σχεδὸν τοῦ νησιοῦ (1631) (Α. Β α κ α λ ὀ π ο υ λ ο ς, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, Θεσσαλονίκη 1976, Β' (1453-1669), σ. 139).

Ἡ ἀνανέωση τῶν προνομίων τῆς μονῆς καὶ ἡ ἀναγνώρισή της καὶ πάλι ὡς πατριαρχικοῦ σταυροπηγίου ἀπὸ τὸν Παρθένιο τὸν Δ' (α' πατριαρχία: 1657-1662), ἴσως νὰ συνέβαλαν σέ κάποια ἀνθησὴ τῆς μονῆς ἐφόσον κατὰ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰ. τοιχογραφεῖται τὸ καθολικὸ παρ' ὄλα αὐτὰ ἤδη στίς ἀρχές τοῦ 18ου αἰ. (1717) ὁ περιηγητὴς Pitton de Tournefort τὴν ἀναφέρει ὡς μικρὴ καὶ φτωχὴ (βλ. καὶ Β. Ἀ τ ἔ σ η, ὅ.π., καθὼς καὶ Ξ. Ἀ ν τ ω ν ι ἄ δ η, Ἡ Σκύρος στοὺς περιηγητὲς καὶ γεωγράφους (1400-1900), Ἀθῆναι 1977, σ. 137, 188 καὶ 218), ἀπὸ τίς λιγοστες δὲ μαρτυρίες ποῦ ὑπάρχουν φαίνεται ὅτι σέ καμιά περίοδο τῆς ἱστορίας της δὲ θὰ πρέπει νὰ εἶχε πολλοὺς μοναχοὺς. Τὸ 1834 ἡ μονὴ διαλύεται (ἐλλείψει ἀκριβῶς τοῦ ἀπαιτούμενου ἀριθμοῦ τῶν μοναχῶν) καὶ περιέρχεται στὴν κατοχὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου.

Ὁ ἐπίσκοπος Σκύρου Γερμανός δὲ μαρτυρεῖται πουθενὰ ἄλλοῦ, μιά καὶ κατὰ τὰ χρόνια 1649-1660 δὲν ἔχουμε μαρτυρίες γιὰ τοὺς ἐπισκόπους τῆς Σκύρου (βλ. καὶ Β. Ἀ τ ἔ σ η, Ἡ ἐπισκοπὴ Σκύρου ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, ΕΕΒΣ ΙΕ' (1939).

2. ΣΥΝΟΔΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΓΑΒΡΙΗΛ Δ'

Ἰανουαρίου 25, ἰνδικτιῶν 2
1784

Π ε ρ ἰ λ η ψ η: Οἱ κληρονόμοι τοῦ Δημητράκη Ρωμανοῦ Τάρκα Ρωμανή, Ἐλευκῶ Ρωμανή, Μανωλάκης Ρωμανός, Γεωργάκης Ρωμανός, Εὐ-

φροσύνη Ρωμανή δηλώνουν μπροστά στον οικουμενικό πατριάρχη (Γαβριήλ Δ', 1780-85) ότι πούλησαν ένα γυναικείο στασίδι στον επάνω δροφο του γυναικωνίτη του πατριαρχικού ναού (του Ἀγίου Γεωργίου στο Φανάρι) στην Αίκατερηνίτζα, σύζυγο του Χατζή Ἀσλάνη αντί 500 γροσίων. Τῆς παραχωροῦν ἐπίσης καί τό γράμμα τοῦ οικουμενικοῦ πατριάρχη Νεοφύτου ΣΤ', μέ τό ὁποῖο ἐπικυρωνόταν ἡ κατοχή τους. Τό παρόν πατριαρχικό συνοδικό γράμμα ἐπικυρώνει τήν τωρινή πώληση.

3. ΣΥΝΟΔΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΝΕΟΦΥΤΟΥ Ζ'

Ἰούλιος, ἰνδικτιών ΙΘ
1792

Π ε ρ ῖ λ η ψ η. Ἡ σταυροπηγιακή μονή τῆς Θεοτόκου Ὑψηλοτέρας, ἰδρυμένη ἀπό τήν οἰκογένεια τῶν Κόκκων στήν τοποθεσία Ἐγκαρές τῆς Νάξου, ἔμεινε ἀπροστάτευτη μέ ἀποτέλεσμα νά ἐρειπωθεῖ καί νά συληθεῖ. Γι' αὐτό τό λόγο ὁ πατριάρχης ἀνανεώνει τά σταυροπηγιακά προνόμια τῆς μονῆς καί διορίζει ἡγούμενο τόν ἱερομόναχο Γεδεών Κόκκο καί ἐπιτρόπους τόν ποστέλνικο Χουρμουζάκη καί τό Γιαννάκο. Ἡ μονή θά εἶναι ἐλεύθερη ἀπό κάθε ἐπέμβαση (ἀκόμη καί τοῦ μητροπολίτη Παροναξίας, ὁ ὁποῖος θά καλεῖται μόνο γιά τίς τυχόν χειροτονίες), θά ὑπόκειται δέ μόνο στό οικουμενικό πατριαρχεῖο, στό ὁποῖο θά δίνει κάθε χρόνο ἕνα χρυσό φλωρί.

4. ΣΥΝΟΔΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΝΕΟΦΥΤΟΥ Ζ'

Ὀκτώβριος, ἰνδικτιών ΙΙ
1792

Π ε ρ ῖ λ η ψ η. Τό σταυροπηγιακό μοναστήρι τῆς Θεοτόκου Ὑψηλοτέρας στίς Ἐγκαρές τῆς Νάξου πρέπει, σύμφωνα μέ ἕναν ἀπό τούς ὅρους τῆς διαθήκης τοῦ ἰδρυτῆ του Ἰακώβου Κόκκου, νά διοικεῖται ἀπό τούς κατευθείαν ἀπογόνους του. Ὁ Δημήτριος Κόκκος (τοῦ Μιχελλέτου Κόκκου) παρουσιάζει στόν πατριάρχη ἀντίγραφο τῆς διαθήκης, ἀπ' ὅπου φαίνεται ὅτι ἡ μονή ἀνήκει σ' αὐτόν κληρονομικά. Εἶχε ἤδη διορίσει ὡς ἡγούμενο τόν ἀδερφό του ἱεροδιάκονο Θεόφιλο· ἐπειδή ὁμως πρόλαβε καί ἔφτασε διορισμένος ἀπό τήν ἐκκλησία ὡς ἡγούμενος ὁ ἱερομόναχος Γεδεών Κόκκος (ὁ ὁποῖος δέν ἦταν κατευθείαν ἀπόγονος τοῦ Ἰακώβου) δημιουργήθηκαν

προστριβές. Κατόπιν τούτου ο πατριάρχης άκυρώνει τό διορισμό τοῦ Γεδεών· ή θέση τοῦ ήγουμένου περιέρχεται στό Θεόφιλο καί ή έπιστασία στό Δημήτριο Κόκκο. Ἐνανεώνονται τά σταυροπηγιακά προνόμια· τό μοναστήρι όρίζεται έλεύθερο άπό κάθε επέμβαση, άκόμη καί τοῦ μητροπολίτη Παροναξίας, ύποχρεώνεται όμως νά πληρώνει 10 γρόσια τό χρόνο στό πατριαρχείο. Καθορίζεται έπίσης καί ή σειρά διαδοχής στό μοναστήρι: μετά τό θάνατο τοῦ Δημητρίου καί τοῦ Θεοφίλου Κόκκου, άν δέν ύπάρχει στενός συγγενής τους ιερωμένος, ή διαδοχή θά περιέλθει στό Γεδεών Κόκκο καί τούς άπογόνους του, μέχρι νά εμφανιστεῖ ιερωμένος άπόγονος τοῦ Δημητρίου καί τοῦ Θεοφίλου Κόκκου.

5. ΣΥΝΟΔΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΝΕΟΦΥΤΟΥ Ζ΄

Φεβρουάριος, ίνδικτιών 12
1793

Περίληψη. Ἡ Αἰκατερνίτζα, χήρα τοῦ Χατζή Ἀσλάνη παραχωρεῖ τό στασίδι πού άγόρασε άπό τούς κληρονόμους τοῦ Δημητράκη Ρωμανοῦ στόν πατριαρχικό ναό τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, στήν κόρη της Ρωξάνδρα. Ὁ πατριάρχης επικυρώνει μέ τό συνοδικό αὐτό γράμμα τήν παραχώρηση.

6. ΣΥΝΟΔΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΣΤ΄

Ἰανουάριος, ίνδικτιών 5
1817

Περίληψη. Λόγω τῆς άσάφειας τῆς διαθήκης τοῦ Ἰακώβου Κόκκου καί παρά τά πατριαρχικά γράμματα πού εκδόθηκαν κατά καιρούς σχετικά μέ τό μοναστήρι τῆς Θεοτόκου Ἐψηλοτέρας στίς Ἐγκαρές τῆς Νάξου, δέν έπαψαν οἱ διαμάχες μεταξύ τῶν άπογόνων τοῦ προαναφερθέντα Ἰακώβου Κόκκου για τήν κατοχή τῆς μονῆς. Ἐπειδή ή διχόνοια έντάθηκε μεταξύ τοῦ Κωνσταντίνου Κόκκου πρωτονοταρίου καί τοῦ Δημητρίου Κόκκου καγκελλαρίου, μέ άποτέλεσμα νά καταστρέφεται ή μονή, ό Κωνσταντίνος κατέφυγε για τήν έπίλυση τῆς διαφορᾶς στόν Ἀχμέτ έφέντη, πληρεξούσιο τοῦ Καπουδάν πασᾶ, αὐτός δέ τήν άνέθεσε στους προκρίτους τῆς Νάξου. Οἱ πρόκριτοι μέ τό «δαιτητικό» γράμμα τοῦ 1815 άποφάσισαν ότι πρέπει νά διαχειρίζονται τό μοναστήρι καί οἱ δύο κλάδοι τῶν Κόκκων, οἱ όποῖοι κοινή συναινέσει θά όρίζουν τόν ήγούμενο. Ἐάν ύπάρχουν δύο ιερωμένοι

ἀπόγονοι τῶν Κόκκων θά προτιμᾶται ὡς ἡγούμενος ὁ ἀπόγονος τοῦ Δημητρίου Κόκκου· ἄν πάλι δέν ὑπάρχει κανένας θά ἐκλέγεται κάποιος ξένος. Ἡ ἀπόφαση αὐτή ἐπικυρώθηκε ἀπό τόν Ἄχμέτ ἐφέντη, τή σφραγίδα τοῦ νησιοῦ καθώς καί ἀπό τόν Κωνσταντῖνο Μαυρογένη, δραγομάνο τοῦ στόλου. Κατά παράκληση τοῦ Κωνσταντῖνου Κόκκου ὁ πατριάρχης ἐκδίδει τό παρόν γράμμα πρὸς ἐπικύρωση τῆς παραπάνω ἀπόφασης καί ἀνανέωση τῶν σταυροπηγιακῶν προνομίων τῆς μονῆς, ἡ ὁποία θά ὑπάγεται στό πατριαρχεῖο (ὄπως καί πρίν), πρὸς τό ὁποῖο ὑποχρεώνεται νά πληρώνει 100 γρόσια τό χρόνο.

Πρωτότυπο, Μουσεῖο Κανελλοπούλου, χωρίς ἀρ. εὐρ. Μεμβράνη, χρώματος ὑποκίτρινου, διαστ. 704×535 χιλ. Μονόφυλλο, φέρει δύο πτυχώσεις κατὰ τό ὕψος καί τέσσερις κατὰ τό πλάτος. Κατάσταση διατήρησης σχετικὰ καλή. Τό κείμενο εἶναι γραμμένο στή μία ὄψη. Περιθώριο 20 χιλ. Μελάνι μαῦρο. Γραφή σχετικὰ κανονική μέ ἐλαφριά κλίση πρὸς τὰ δεξιά· μοιάζει μέ τή γραφή τοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος ἀρ. 7. Μέ τό χέρι τοῦ πατριάρχη μόνο ἡ ὑπογραφή του, ἡ ὁποία ἐκτείνεται σ' ὄλο τό πλάτος τῆς σειρᾶς (γραμμένη μέ μεγαλύτερα γράμματα καί ζωηρότερο μελάνι). Ἀκολουθοῦν σέ τρεῖς ἀκανόνιστες σειρές οἱ ἰδιόχειρες ὑπογραφές τῶν συνοδικῶν.

ἽΟπισθόγραφο μέ μῶβ μελάνι: 1817 / ἽΙανουάριος 1817.

† Κύριλλος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καί οἰκουμενικὸς πατριάρχης /² Τὰς συγκυρούσας μεσολαβήσεις ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους τῶν ἀνθρώπων διαφοραῖς καί προσφοροῖς τισὶ διαιτήσεσι καί συμβιβασμοῖς εὐλόγοις τὰς μάχας αὐτῶν διαλυοῦσας, ταύτας, ὡς ἀξίας ὑποδοχῆς προσαγομένας ἢ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγά/³λη Ἐκκλησία εὐμενῶς οἶδεν ἐπικυροῦν, καὶ δι' ἐκδόσεως σιγγιλιωδῶν γραμμάτων κατασφαλίζειν πᾶσαν πρόφασιν διχονοίας καὶ ἐτέρας ἀθθις ἀμφισβητήσεως αἴρουσα ἐκ μέσου καὶ τοῖς ὀρισθεῖσιν ἐμμένειν εἰρηρικῶς καὶ ἀραρότως τοὺς πρότε/⁴ρον διαφερομένους παρασκευάζουσα· πολλῶν δὲ μᾶλλον ἡνίκα καὶ ἐξ ἐτέρας τινὸς ὑπερεχούσης δυνάμεως συμβαίνει αὐτῇ τὸ ἐνδόσιμον καθὰ δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος· ἐν γὰρ τῇ νήσῳ Νάξῳ κατὰ τὸ χωρίον λεγόμενον Ἐγκαρῆς πρὸ /⁵ χρόνων πολλῶν ὁ τῆς μακαρίας λήξεως Ἰάκωβος Κόκκος, πατήρ τοῦ Φραγκίσκου ἐκείνου ἱερέως, μέλους ἐπιλέκτου τοῦ ἐκεῖσε εὐαγοῦς κλήρου ὑπάρξαντος, καὶ περὶ τὴν θεολογικὴν διαπρέψαντος διδασκαλίαν, ἀνήγειρε μοναστήριον /⁶ ἐκ βάθρων, καθιερώσας ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Ὑψηλοτέρας, ᾧ τινι καὶ τὰ προνόμια τῆς σταυροπηγιακῆς ἐλευθερίας καὶ χάριτος ἐπεχορηγήθη δι' ἐνθέρμον παρακλήσεως αὐτοῦ ἐπὶ γράμματος ἐν /⁷ μεμβράναις σιγγιλιώδους ἐκδοθέντος μὲν τό τε συγχρόνως, ἀνανεωθέντος δὲ μετὰ ταῦτα ἅπαξ καὶ δις πρὸς ἐπισύστασιν καὶ ἐπίρρωσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦ μακαρίτου ἐκείνου Ἰακώβου παραπέμποντος ἐν διαθήκαις τὴν κλητορικὴν τοῦ μο/⁸νηδίου διαδοχὴν τοῖς ἰδίοις ἀπογόνοις, καὶ βεβαιασμένας οἶον ἐπὶ ἡ συνεσκιασμένας, καὶ διαφορομένας τὰς ἐννοίας ποιουμένου τῆς διατά-

ξεως, δεινή τις ἔρις και ἀμφισβήτησις ἀνεφύη μεταξὺ αὐτῶν, ὅσοι δηλαδή τὸ ἐπώνυμον /⁹ Κόκκος διαδοχικῶς παρειλήφασιν, διάφορα κατὰ καιροὺς ἐξεδόθησαν γράμματα ἐκκλησιαστικά, διαφόρως περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ ἱεροῦ μονηδρίου ἀποφαινόμενα τὴν τε κατάπανσιν τῆς δεινῆς ἔριδος και λογομαχίας τῶν συγ/¹⁰ κληρονόμων, και τὴν διάσωση και διαμονὴν τοῦ ἱεροῦ καταγωγίου προνοητικῶς λίαν πραγματευόμενα ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν οἰκονομικὸν και προνοητικὸν τῆς ἐκκλησίας σκοπὸν συνηρέχθη τὰ πράγματα μέχρι και γὰρ /¹¹ τῶν ἤδη δύο συγγενῶν, Κωνσταντίνου φαμέν πρωτονοταρίου Κόκκου και Δημητρίου καγκελλαρίου Κόκκου ἢ διάταξις παραταθεῖσα, και μέντοι ἐπιτάσεως ἀκμὴν λαβοῦσα εἰς ἀνωμαλίαν μεγίστην και ζημίαν και σχεδὸν /¹² ἐρήμωσιν παντελεῖ καθυπέβαλε τὸ ἱερὸν μοναστήριον, κἀντεῦθεν ἕτερος αὐτῶν, ὁ πρωτονοτάριος, μὴ ἀνεκτὴν ἠγήσάμενος τὴν παρὰ τοῦ Δημητρίου πολυειδῶς σκοπομένην ὀλοσχερῆ κατάκτησιν, ἀγωγὴν ἐκίνη/¹³σε πρὸ χρόνου ἤδη ἐνὸς ἐπὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου Ἀχμέτ ἐφένθη διβικτὰρ πέζη και πληρεξουσίου ἐπιτρόπου τοῦ ὑψηλοτάτου Καπουτὰν πασᾶ ἐφένθη μας, προβαλλόμενος τὴν κτητορικὴν αὐτοῦ μετοχὴν και κατὰ γενεαλογίαν /¹⁴ διαδοχικὴν πρὸς ἐκεῖνο τὸ μονήδριον σχέσιν ἢ δι' αὐτοῦ ἐνδοξότης ἀνέθετο τὴν διακριβωμένην ἐξέτασιν και ἀπόφασιν τοῦ δικαίου τοῖς ἐν τῇ νήσῳ Νάξῳ παρευρεθεῖσι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ προεστῶσι και προκρί/¹⁵τοις αὐτόχθοσί τε και ἐκ τῶν πέριξ νήσων ἀνδράσιν εὐηπολίητοις και ἀξιοπίστοις, οὔτινες και συνελθόντες πολλὰκις ἐπὶ τὸ αὐτό, τά τε προβλήματα και τὰς ἀπολογίας ἐκατέρου μέρους τῶν διαφερομένων παρεξέτασαν/¹⁶τες, και τὰ ἀνὰ χεῖρας αὐτῶν ἔγγραφα μετ' ἐπιστασίας ἐπεξελεθόντες, διεξέθετο γράμμα διαιτητικὸν κατὰ τὸ ἰωιέ σωτήριον ἔτος κατὰ μῆνα ἰούλιον γεγραμμένον, και ὑπογεγραμμένον παρὰ πάντων αὐτῶν, ἐν ᾧ /¹⁷ δηλοποιεῖται, ὡς πολυειδῶς και πολυτρόπως τὴν ὑπόθεσιν ταύτην διαβασάνισαντες, ἔκριναν οὐ μόνον εὐλογον, ἀλλὰ και τῷ ἱερῷ καταγωγίῳ ἐς τὰ μάλιστα συμφέρον και συντελεστικώτατον, ὅπως τό γε νῦν ἔχον ἐπι/¹⁸τροπεύηται τὸ μονήδριον τοῦτο ἐξ ἐκατέρου ἐπίσης τῶν μερῶν παρὰ τε δηλαδή τοῦ Κωνσταντίνου πρωτονοταρίου Κόκκου, και τοῦ Δημητρίου Κόκκου καγκελλαρίου, καθὰ και ὑπὸ τῶν προγόνων αὐτῶν, και διὰ κοινῆς αὐτῶν συναινέσεως /¹⁹ διορίζεται ἠγούμενος ἐν αὐτῷ, ὃς ἂν ἄξιος κριθεῖ ἐπιμελούμενος τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω βελτιώσεως αὐτοῦ και ἀξίσεως, και μένη διὰ παντὸς ἀνώτερον τῆς δουλαγωγίας ἐκατέρου και ἰδιοκτησίας μετὰ πάντων τῶν κτημάτων αὐτοῦ κατὰ τὴν /²⁰ τοῦ μακαρίτου ἐκεῖνον κτήτορος ἔγγραφον βούλησιν και διάταξιν· ἐκ δὲ τῆς γενεᾶς αὐτῶν, ὅστις εἰς ἱερατικὸν βαθμὸν προαχθεῖ ἢ εἰς ἄσκησιν μοναστικοῦ ἀποβλέψει βίον, ἔχη ἐν αὐτῷ ἀκωλύτως εἰσερχεσθαι, /²¹ και τὴν ἠγουμενείαν ἀναλαμβάνειν, ἄξιος ὢν, ἐὰν δὲ τύχῳσιν ἐκατέρωθεν ἱερωμένοι, εἰσερχονται μὲν ἀμφοτέροι ἐπ' ἀδείας ὑπάρχει δὲ προτιμότερος ὁ ἐκ τῆς τοῦ Δημητρίου γενεᾶς ἐπὶ τῇ διαδοχῇ τῆς ἢ /²² γουμενείας, ὡς ἐν πολλοῖς ἔτεσιν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ γένους προδιοικηθείσης, και οὕτω παραδίδεται εἰς αἰῶνας

διεξαγόμενον τὸ μονήδριον διεξαγόμενον ὑπὸ τῆς γενεαλογικῆς τῶν Κόκκων σειρᾶς, ὡς προπατορικὸν αὐτῶν κτητορικὸν δι/²³καίωμα. Ἐκλειπόντων δὲ καλογήρων Κόκκων, προσκαλῆται καὶ ξένον πρόσωπον ἐπὶ τὴν ἡγουμενίαν, διὰ κοινῆς μέντοι ἐκλογῆς καὶ συμφώνου συγκαταθέσεως τῶν ἐξ ἑκατέρου μέρους λαϊκῶν καὶ πλησιεστέρων /²⁴ συγγενῶν Κόκκων, ἕως οὗτου ἢ ἐκ τοῦ ἐνός, ἢ ἐκ τοῦ ἄλλου φανεῖς ἱερωμένοι ἀναλάβη τὴν διοίκησιν· αὕτη ἐστὶν ἡ ἔννοια τῆς ἐξενεχθείσης παρὰ τῶν αἰρεθέντων ἐκείνων κριτῶν διαιτήσεως, ἣτις καὶ ἐπεκρῶθη παρὰ τῆς /²⁵ ἐκείνου ἐνδοξότητος, καὶ τῆς κοινῆς τῆς νήσου σφραγίδος καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ περιβλέπτου πενζαδὲ κυρίου Κωνσταντίνου Μαυρογένους, δραγομάνου τὸ τηρικαῦτα ὑπάρχοντος τοῦ ἀκαταμαχίτου βασιλικῷ στόλου /²⁶ καὶ τῇ ἡμῶν μετριότητι ἀριδῆλως ἐγνώσθη ἐκ τοῦ ἀρτίου ἐμφανισθέντος ἀπαραλλάκτου ἴσου τοῦ διαιτητηρίου ἐκείνου γράμματος· ἐπεὶ δὲ πρὸς ἀσφάλειαν καὶ ἐμπέδωσιν τῶν ἐκπερασμένων ἐγένετο θερμοτάτη ἔμμεσος /²⁷ παράκλησις πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν παρὰ τοῦ εἰρημένου κυρίου Κωνσταντίνου πρωτονοταρίου καὶ περὶ ἐκδόσεως ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ σιγγιλιώδους ἐν μεμβράναις γράμματος, ἐπικυρωτικοῦ τῆς τε διαιτήσεως /²⁸ καὶ τῶν προκεχορηγημένων σταυροπηγιακῶν προνομίων, πρόσφορον ἐπιγνόντες καὶ συμβιβαστικὸν τὸν αἰτηθέντα, ὡς εἴρηται, τρόπον, καὶ τέλος ἔχοντα τὴν ὠφέλειαν τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου καταγωγίου, ἄλλως τε καὶ διαμη/²⁹νύσεως ἡμῶν ὑψηλῆς ἐπὶ τούτῳ γεγομένης, γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερετίμων τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ /³⁰ διαληφθὲν ἱερὸν μονήδριον, τὸ ἐν τῇ νήσῳ Νάξῳ κατὰ τὸ χωρίον Ἐγκαραῖς κείμενον, καὶ ἐπ' ὀνόματι σεμννόμενον τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Ὑψηλοτέρας, καθὼς ἐξ ἀρχῆς, οὕτω καὶ εἰς τὸν ἐξῆς /³¹ ἅπαντα χρόνον ὑπάρχη τοῖς σταυροπηγιακοῖς προνομίοις πεπλουτισμένον, καὶ λέγεται, καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται μετὰ πάντων τῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτοῦ κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, τῶν τε /³² ἤδη ὄντων καὶ τῶν εἰσέπειτα προσγενησομένων ἂν, ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακόν, ἀδούλωτον, ἀσύδοτον, ἐλεύθερον, ἀκαταπάτητον καὶ ἀκαταζήτητον παρὰ παντὸς προσώπου ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ, καὶ μόνῳ τῷ /³³ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῳ πατριαρχικῷ ἀποστολικῷ καὶ οἰκουμενικῷ θρόνῳ ὑποκείμενον, προσφέρον αὐτῷ ἐτησίως καὶ λόγῳ ὑποταγῆς γρόσια 100 ἤτοι ἑκατόν, διοικῆται δὲ κατὰ τὴν ἔννοιαν ἀπαραλλάκτως τοῦ παρὰ /³⁴ τῶν διαιτητῶν ἐκείνων ἐκδοθέντος γράμματος, ἔχοντος τὴν ἰσχὴν καὶ ἐνέργειαν ἀπαράρτερον ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ ἀμεταποίητον, ὡς καὶ παρ' ἡμῶν ἐκκλησιαστικῶς ἐπικυρουμένον τε καὶ ἐπικρατυομένον, καὶ γίνηται ἢ ἀ/³⁵ποκατάστασις τῶν ἡγουμένων κατὰ τὸν ἐκτεθέντα ἐν αὐτῷ τρόπον, προτιμωμένων ἀείποτε τῶν ἱερωμένων τῶν ἐκ τῆς τῶν Κόκκων γενεᾶς, ὡς ἐπὶ προπατορικῷ κτητορικῷ δικαίωματι, μὴ δυναμένων μέντοι ἰδιοποιηθῆναι πολὺ ἢ /³⁶ ὀλίγον ἂν τῶν κτημάτων αὐ-

τοῦ, ἢ ἀποσπᾶσαι ἢ ἀποξενῶσαι, ἢ κατάχρησίν τινα καὶ ζημίαν αὐτῷ ἐμποιῆσαι ἐπ' οὐδεμιᾶ αἰτία καὶ προφάσει, ἀλλ' ὀφειλὴν ἔχόντων ἀπαραίτητον διοικεῖν τὰ κατ' αὐτὸ πάντα, ὡς Θεοῦ ἀφορῶντος, /³⁷ καὶ ἐπιμελεῖσθαι ἐκ παντὸς τρόπου τῆς βελτιώσεως αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω αὐξήσεως καὶ τῆς ἀνεπιμώμου καὶ θεοφιλοῦς πολιτείας τῶν ἐν αὐτῷ ἀσκουμένων ἱερέων ἐπὶ τῷ διασώζεσθαι τοιοῦτοτρόπως συμπαρεκτεινόμενον, ἀκμᾶζον τῷ /³⁸ χρόνῳ εἰς δόξαν Θεοῦ διηλεκτὸς μνημόσυνον τῶν ἀοιδίμων αὐτοῦ κτητόρων καὶ συνιστόρων καὶ ψυχικὴν ὠφέλειαν τῶν ἐν αὐτῷ χάριν ἀσκήσεως προσερχομένων καὶ πάντων τῶν κατοίκων τῆς νήσου ἐκείνης εὐσεβῶν. /³⁹ Ταῦτα ἀπεφάνθη καὶ κεκρύβεται συνοδικῶς· ὃς δ' ἂν καὶ ὁποῖος τῶν χριστιανῶν, εἴτε ἐκ τοῦ ἱεροῦ καταλόγου εἴτε ἐκ τοῦ λαϊκοῦ συστήματος, βουληθεὶ καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἀνατρέψαι τὴν καλῶς ταχθεῖσαν καὶ παρ' /⁴⁰ ἡμῶν ἐκκλησιαστικῶς ἐπικυρωθεῖσαν, ὡς εἴρηται, διοίκησιν καὶ ἁρμονίαν τοῦ ἱεροῦ τούτου μονηδρίου, ἢ μέχρι κεραίας διασεῖσαι τὰ τῆς ἐποχορρηγηθείσης αὐτῷ σταυροπηγιακῆς χάριτος γεραρὰ προνόμια, καὶ ὑποποιηθεῖναι τι τῶν ἀκινή/⁴¹των καὶ κινήτων κτημάτων αὐτοῦ καὶ ἀφιερωμάτων, ἢ ἀκροθιγῶς τούτων ἄφασθαι, καὶ βλάβην αὐτῷ καὶ ζημίαν μέχρι καὶ τοῦ ἐλαχίστου, ἢ ἐπήρειαν τοῖς ἐν αὐτῷ ἀσκουμένοις πατράσιν ὁπόποτε προξενῆσαι, ὁ τοιοῦτος, /⁴² ὡς ἀλαζῶν καὶ ἀνευλαβῆς καὶ τῶν θεαρέστων ἔργων λυμεὼν καὶ πολέμιος, ἀφωρισμένος ὑπάρχη ἀπὸ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίας καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαίρετον μακαρίας Τριάδος, τοῦ ἐνὸς τῆ φύσει μόνου Θεοῦ καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυν/⁴³χώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλτος καὶ τυμπανιαῖος, καὶ πάσαις ταῖς πατρικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνος, καὶ ἔνοχος τοῦ πυρὸς τῆς γεένης καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι ὑπόδικος· ὅθεν εἰς ἔνδοξον καὶ διηλεκτὴ τὴν /⁴⁴ ἀσφάλειαν ἀπελύθη καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγγιλιῶδες ἐν μεμβράναις γράμμα καὶ τῷ ἱερῷ κώδικι καταστρωθὲν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας ἐδόθη τῷ /⁴⁵ διαληφθέντι ἱερῷ μοναστηρίῳ τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Ὑψηλοτέρας ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ δεκάτῳ ἐβδόμῳ κατὰ μῆνα ἰανουάριον, ἐπινεμήσεως ε'.

/⁴⁶ † Κύριλλος ἔλεω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

/⁴⁷ † Ὁ Ἐφέσου Διονύσιος. — † Ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος. — † Ὁ Κωνζίκον Κωνσταντίας. — † Ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος. — † Ὁ Νικαίας Ἰωαννίκιος. — † Ὁ Χαλκηδόνος Γεράσιμος (;) — /⁴⁸ † Ὁ Δέρκων Γρηγόριος. — † Ὁ Τορνόβου Μακάριος. — † Ὁ Προύσσης Ἰωαννίκιος. — † Ὁ Βεροίας Ζαχαρίας. — † Ὁ Δράμας Παρθένιος (;). — † [. . . . .] — /⁴⁹ † Ὁ Μηθύμνης Πανάρετος. — † Ὁ Ἀγχιάλου Εὐγένιος.

ΣΧΟΛΙΑ

¹ Ἡ οἰκογένεια τῶν Κόκκων καταγόταν ἀπὸ βενετσιάνικη ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια,

ή όποια έγκαταστάθηκε στή Νάξο άγνωστο πότε άκριβώς (βλ. σχετικά Μ. Μ α ρ κ ό - π ο λ ι, Δραματικόν έπεισόδιον τής ναξιακής Ιστορίας, Νάξος 1893). Ένα από τά πιο γνωστά μέλη τής οικογένειας υπήρξε ό Φραγκίσκος Κόκκος, άπόφοιτος (1601) τού έλλη- ληνικού Κολλεγίου τής Ρώμης, τού όποιου υπήρξε επί τέσσερα χρόνια διδάσκαλος, λό- γιος καί τελικά καθηγητής τής πατριαρχικής Μεγάλης τού Γένους Σχολής (για τό Φρα- γκίσκο Κόκκο βλ. Ζ. Τ σ ι ρ π α ν λ ή, Τό έλληνικό Κολλέγιο τής Ρώμης καί οί μαθη- τές του, Θεσσαλονίκη 1980, σ. 303-305, όπου καί ή παλιότερη βιβλιογραφία). Προспа- θώντας νά άποφύγει μιά επιδημία πανώλης στήν Κωνσταντινούπολη, θέλησε νά επιστρέ- ψει στή Ρώμη· δέν πρόλαβε ώστόσο νά πραγματοποιήσει τό ταξίδι, γιατί προσβλήθηκε από τή νόσο στή Νάξο, όπου είχε σταματήσει για λίγο. Πεθαίνοντας, κατά πάσα πιθα- νότητα στις άρχές τού 1608 (βλ. Χ ρ υ σ. Τ σ ί τ ε ρ, Τρείς μεγάλοι διδάσκαλοι τού Γένους, Άναστασιος Γόρδιος, Χρύσανθος Αιτωλός, Φραγκίσκος Κόκκος, Άθήναι 1934, σ. 46, όπου αναφέρεται ότι ό θάνατος τού Φραγκίσκου Κόκκου τοποθετείται μεταξύ 1607- 1612), άφησε στή διαθήκη του ένα ποσό 300 φλωριών μέ τήν παραγγελία νά χτιστεί μ' αυτά τά χρήματα ένα μοναστήρι στό όνομα τής Παναγίας τής Ύψηλοτέρας (βλ. Χ ρ υ σ. Τ σ ί τ ε ρ, ό.π., σ. 46-47, καθώς καί Σ ο φ. Ο ί κ ο ν ό μ ο υ, Περί Φραγκίσκου τού Κόκ- κου έπιστολή, Άθήναι 1863, σ. 9, 25, 28). Ό πατέρας του Ίάκωβος Κόκκος πραγματο- ποίησε τήν τελευταία έπιθυμία τού γιου του ιδρύοντας στήν τοποθεσία Έγκαρές τό μονα- στήρι τής Θεοτόκου Ύψηλοτέρας, τό όποιο σώζεται μέχρι σήμερα (βλ. Ν ά ξ ο ς, Έλ- ληνική Περιηγητική Λέση, Άθήναι 1969, σ. 67-68 καί κυρίως Ν. Κ ε φ α λ λ η ν ι ά δ η, Έ Η ιερά μονή Παναγίας τής Ύψηλοτέρας εις Έγκαρές Νάξου («Ό πύργος τής Ύψη- λής»), Ναξιακή Πρόδος, Νάξος 1966. Πρόβλημα άποτελεί τό γεγονός ότι ενώ ό Φραγ- κίσκος Κόκκος φέρεται ότι πέθανε γύρω στό 1608, τό οικόσημο τών Κόκκων στό ύπερ- θυρο τού καθολικού φέρει τή χρονολογία 1600), καί φρόντισε νά κηρυχθεί σταυροπή- γιο (πιθανώς από τόν οικουμενικό πατριάρχη Νεόφυτο ΣΤ', βλ. σχετικά Χ ρ υ σ. Τ σ ί - τ ε ρ, ό.π.). Φαίνεται ώστόσο ότι σέ κάποια περίοδο τής Ιστορίας του τό μοναστήρι έ- χασε τά σταυροπηγικά του προνόμια (βλ. καί Α ί μ ι λ ι α ν ο ύ Μιλήτου, Άρχειοφυ- λάκιον, Αΐθουσα χειρογράφων οικουμενικού πατριαρχείου, Στανμπούλ 1959, άρ. 334: «Περί τής άφαιρέσεως τής σταυροπηγιακής χάριτος εν τή νήσω Νάξω κτιτορικής Ί- ερας Μονής τού Κ. Κόκκου τής Ύψηλοτέρας λεγομένης»)· τήν εποχή ώστόσο τών δικών μας έγγράφων τά έχει άνακτήσει.

Έ Η άσάφεια όμως τών όρων τής διαθήκης τού Ίακώβου Κόκκου, σχετικά μέ τήν ήγουμενία τού μοναστηριού, έχει ως άποτέλεσμα τίς συνεχείς διαμάχες μεταξύ τών απο- γόνων του πού προκαλούν τήν έπέμβαση τού πατριαρχείου, τό όποιο μάταια προσπαθεί νά κατευνάσει τά πνεύματα. Τέλος, ό Κωνσταντίνος Κόκκος, πρωτονοτάριος καί ό Δη- μήτριος Κόκκος, καγκελλάριος, καταφεύγουν στόν Άχμέτ έφέντη (βλ. Δ. Ζ α κ υ θ η ν ο ύ, Κατάλογος τής συλλογής Π. Ζερλέντη, ΕΕΒΣ ΙΓ' (1937), σ. 263, 283), άντιπρό- σωπο τού Καπουδάν πασά. (Τόσο τόν Κωνσταντίνο όσο καί τό Δημήτριο Κόκκο τούς βρίσκουμε συχνά νά ύπογράφουν σέ έγγραφα τής εποχής· βλ. σχετικά Δ. Ζ α κ υ θ η ν ο ύ, ό.π., σ. 232, 262, 263, 281, 282, 291. Α. Μ ά ρ ο υ λ η, Ναξιακά έγγραφα (1723-1883), Έπετηρίς Έταιρείας Κυκλαδικών Μελετών 4 (1964), σ. 401 κ.έ. Β. Σ φ υ ρ ό ε ρ α, Κώ- δικες εκ Νάξου, ΕΕΒΣ 33 (1964), σ. 215-216. Τ ο υ ί δ ί ο υ, Κυκλαδικά έγγραφα εκ ιδιωτικών συλλογών. Σειρά πρώτη - Ναξιακά, Έπετηρίς Έταιρείας Κυκλαδικών Μελε- τών 5 (1965-66), σ. 635 κ.έ. Ι. Δ έ λ λ α ρ ό κ α, Τό δίκαιον τής Νάξου κατά τούς χρό- νους τής Τουρκοκρατίας, Έπετηρίς Έταιρείας Κυκλαδικών Μελετών 7 (1968), σ. 426- 481. Μ. Τ ο υ ρ τ ό γ λ ο υ, Περί τής ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας, Έπετη- ρίς Κέντρου Έρευνής Ιστορίας τού Έλληνικού Δικαίου 15 (1968), σ. 1-38). Έκείνος τούς συμβουλεύει νά άπευθυνθούν στους προκρίτους τής Νάξου καί νά λύσουν τή δια-

μάχη τους με διαιτησία. Τήν ἀπόφαση τῶν προκρίτων ὑπογράφουν ὁ Ἀχμέτ ἐφέντης, ὁ Κωνσταντῖνος Μαυρογένης, τότε δραγομάνος τοῦ στόλου, καί σφραγίζεται μέ τή σφραγίδα τοῦ νησιοῦ ἐνῶ ὁ πατριάρχης ἀπλῶς ἐπικυρώνει τήν πράξη. Ὁ Κωνσταντῖνος Μαυρογένης ὑπῆρξε δραγομάνος τοῦ στόλου ἀπό τό 1811-1816· φρόντισε ιδιαίτερα γιά τήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης (βλ. καί Β. Σφυρόερα, Οἱ δραγομάνοι τοῦ στόλου. Ὁ θεσμός - οἱ φορεῖς, Ἀθήναι 1965, σ. 163-166).

7. ΣΥΝΟΔΙΚΟ ΜΟΛΥΒΔΟΒΟΥΛΛΟ ΓΡΑΜΜΑ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Ε΄

Αὐγούστος, ἰνδικτιῶν 7
1819

Περίληψη. Ἡ παμπάλαια μονή τῆς Ἁγίας Τριάδος στή Χάλκη, ἄλλοτε πλούσια, ἔχει σχεδόν ἐρημώσει καί καταρρεύσει (σῶζεται μόνο ἡ ἐκκλησία καί μικρό μέρος τοῦ μοναστηριοῦ)· τή φροντίζουν μόνο ἕνας ἡγούμενος καί δύο μοναχοί. Γιά νά ἐπαναφέρει τή μονή στήν προηγούμενη κατάστασή της ὁ πατριάρχης τήν θέτει ὑπό τήν προστασία τοῦ ἡγεμόνα τῆς Μολδοβλαχίας Ἰωάννου Μιχαήλ Γρηγορίου Σούτζου: στό ἐξῆς τό μοναστήρι τῆς Ἁγίας Τριάδος μέ ὅλη του τήν περιουσία θά ἀνήκει στόν προαναφερθέντα ἡγεμόνα καί στούς ἀπογόνους του, οἱ ὅποιοι θά ἔχουν τό δικαίωμα νά ὀρίζουν ἐπιστάτες, ἡγουμένους κτλ. καί τήν ὑποχρέωση νά φροντίζουν γιά τήν καλή του διαχείριση καί τήν αὐξηση τῆς περιουσίας του.

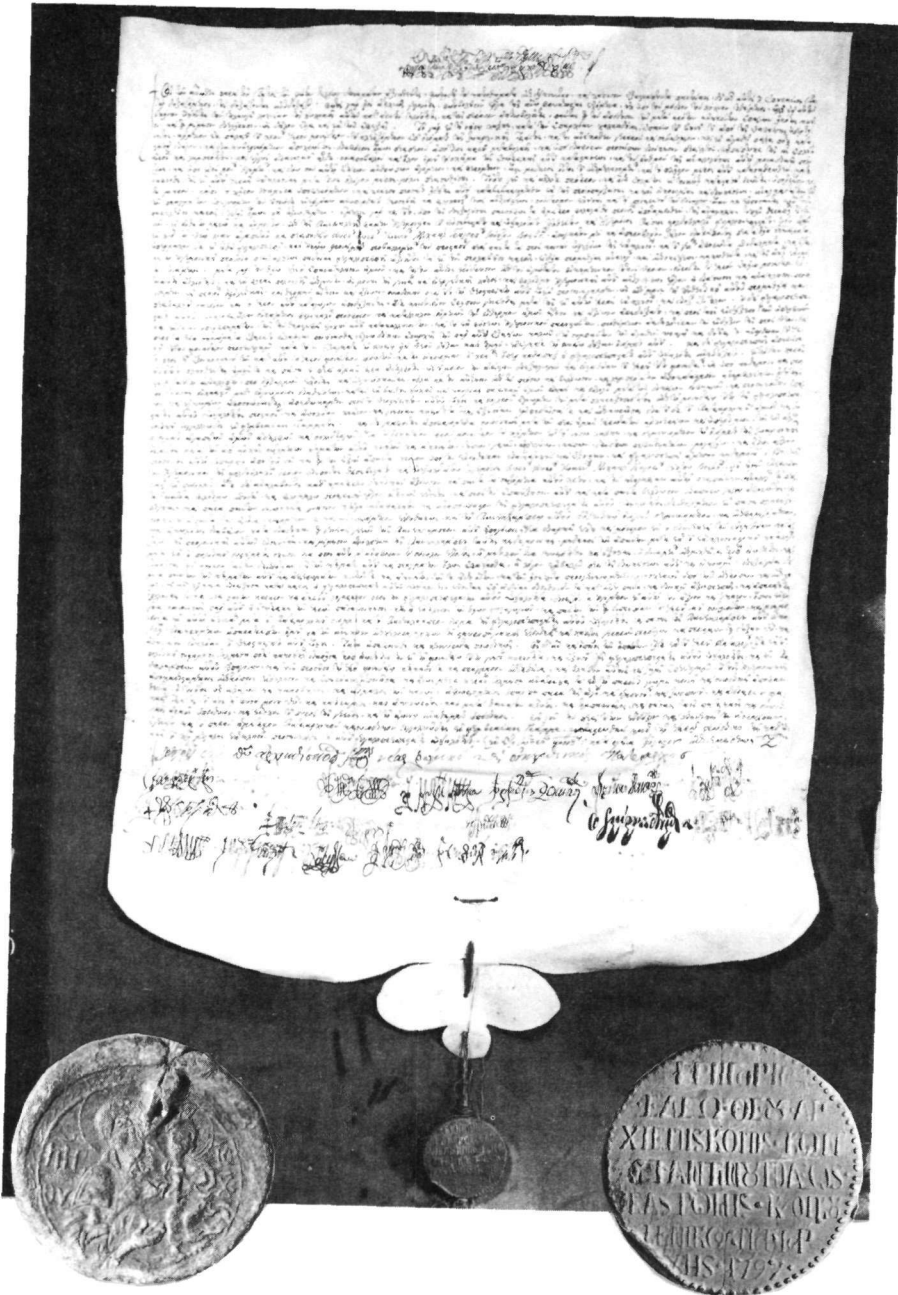
Πρωτότυπο, Μουσείο Κανελλοπούλου, χωρίς ἀρ. εὐρ. Μεμβράνη, χρώματος ὑπόλευκου, διαστ. 758×538 χιλ. Μονόφυλλο, φέρει δύο πτυχώσεις κατά τό ὕψος καί τέσσερις κατά τό πλάτος. Κατάσταση διατήρησης καλή. Τό κείμενο εἶναι γραμμένο στή μία ὄψη. Πλάτος περιθωρίου 20 χιλ. Γραφή κανονική, μέ ἐλαφριά κλίση πρὸς τά δεξιά, ὅμοια μέ τή γραφή τοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος ἀρ. 6. Μέ τό χέρι τοῦ πατριάρχου μόνο ἡ ὑπογραφή του, ἡ ὁποία, γραμμένη μέ μεγαλύτερα γράμματα καί ζωηρότερο μελάνι, ἐκτείνεται σχεδόν σέ ὅλο τό πλάτος τῆς σειρᾶς. Ἀκολουθοῦν οἱ ὑπογραφές τῶν συνοδικῶν σέ τρεῖς, ὄχι πολύ κανονικές σειρές.

Τό ἔγγραφο στό κάτω μέρος σχηματίζει γλωσσοειδή προέκταση ἀπό ὅπου περνάει ἡ κλωστή (σέ σχῆμα T) ἀπό τήν ὁποία κρέμεται μολύβδινη σφραγίδα, διαμ. 62 χιλ., πάχους 8 χιλ. Ἀπό τήν μιά πλευρά φέρει παράσταση Παναγίας Βρεφοκρατούσας καί ἀπό τήν ἄλλη τήν ἐπιγραφή ΓΡΗΓΟΡΙΟ[Σ] / ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΡ/ΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝ/ΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ / ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ Κ(ΑΙ) ΟΙΚΟΥ/ΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ 1797 (ἡ σφραγίδα προέρχεται ἀπό τήν α΄ πατριαρχία τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε΄ (1797-98).

† Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καί οἰκουμενικός πατριάρχης.

/² Οἱ τῶν ἄνωθεν παρὰ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων τελείων δωρημάτων ἀ-

Εικ. 2. Συνοδικό μολυβδόβουλλο γράμμα του οικουμενικού πατριάρχη Γρηγορίου Ε' (1819).

ξιωθέντες φωτοειδή τὰ κατορθώματα ἐπιδείκνυνται καὶ χάρισιν ἐξαστράπτοντα παντοίαις, δι' ὧν αὐτὸς ὁ ἐπουράνιος Πα³τήρ δοξάζομενος τοὺς δοξάζοντας ἀντιδοξάζει· φωτὸς γὰρ υἱοὶ ἀτεχνῶς γεγονότες, φωτοβολοῦσιν ἔργα τῆς ἄνω φρονικτωρίας ἐχόμενα, οὐχ ὑπὸ τὸν μῶδιον τὸν λύχνον τιθέμενοι, ἀλλ' ἐπ' αὐτὴν ⁴ ἐκείνην ὑφοῦντες τὴν τηλαυγῆ λυχνίαν τῆς ψυχικῆς αὐτῶν κατ' ἀρετὴν τελειότητος καὶ τοῖς πέρασιν ἀκτινοβολοῦντες, πάντας εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν μετὰ κρότων ἀνηκόντων ἐπαίνων εἰκότως κινου⁵σι καὶ εἰς μίμησιν διεγείρουσιν, ὡς δῆλον ἔσται καὶ ἐκ τῶν ἐφεξῆς· τὸ γὰρ ἐν τῇ νήσῳ Χάλκη, κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Χαλκηδόνας, ἐπάνω τοῦ βουνοῦ τοῦ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὑπερτεί⁶νοντος κείμενον ἐκ παλαιοῦ τοῦ χρόνου ἱερὸν μονήδριον, τὸ κλειζόμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς ζωαρχικῆς Τριάδος, καίτοι ἀνέκαθεν γεραρὸν καὶ σεβάσιμον, καὶ ἐν ἀγαθῇ πάλαι ποτὲ κατα⁷στάσει διάγον, καὶ διακυβερωμένον ἀποχωρώντως, διαφόροις ὅμως περιπεσὸν ἀπὸ τινος καιροῦ μεταβολαῖς καὶ ὑπὸ διαφόρων προσώπων διοίκησιν περιελθόν, ἐκπέπτωκε τῆς ἥς ἐπλούτει ⁸ εὐροίας καὶ λαμπρότητος, καὶ ἔγγυς ἀφανισμοῦ ἦλθε, συναποβαλὸν καὶ ὅλον ὁμοῦ τὸ σχῆμα τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ καταστάσεως, καὶ τὸν ρυθμὸν τῆς ἀναλογούσης αὐτῷ μοναστικῆς πολι⁹τείας, καὶ ὑπὸ ἐνὸς μόνου ἡγουμένου καὶ δύο σὺν αὐτῷ ἐτέρων ἀνθρώπων ἀγόμενον καὶ φερόμενον ὥστε μηδενὸς ὄντος τοῦ ἐπιμελησομένου καὶ τὸ πλεῖστον μέρος αὐτοῦ κατασθρωθὲν κατη¹⁰δαφίσθη, τῆς ἐν αὐτῷ ἱερᾶς ἐκκλησίας μετὰ τινος ὀλίγου μέρους μόλις περισωθείσης. Τοῦτο γοῦν καὶ ἄλλοτε πρότερον καὶ ἤδη ἐσχάτως ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ὄρωντες ὑπορρέον κα¹¹τὰ μικρὸν, κἀπὶ τὸ χεῖρον ὀσημέραι ὑποφερόμενον, καὶ χρέεσι προσέτι εἰδότες αὐτὸ καταβεβαρυσμένον ἐκ τῆς προὑπαρξάσης κακῆς οικονομίας καὶ διοικήσεως, ἀναγκαιοτάτην ἐκ ¹² τῶν πραγμάτων ἐπέγνωμεν τὴν οὐσιώδη ἐνέργειαν ἀνυπερθέτου, θεοσεβοῦς καὶ φιλοχρίστου τινος ἀντιλήψεως, σύνδρομον ἐχούσης καὶ τῇ προαιρέσει τὴν δύναμιν, οἶαν καὶ ἐλπίσαντες κἀν τοῖς ¹³ παρελθούσι καιροῖς, ἰδεῖν ὅμως οὐκ ἠξιώθημεν· ἔμελλε γὰρ καὶ τοῦτο, ὑπὸ τῆς διεξαγωγῆς πανσόφως τὰ ἡμέτερα φιλαγάθον παρουσίας ἀποταμειυθὲν τῆς ἀναγκαίας τυχεῖν θεραπείας ἤδη ¹⁴ νῦν ἐν εὐθέτῳ καιρῷ καὶ ἀρμοδίῳ, ἐπὶ τῆς πανευκλεοῦς φαινόμενης ἡγεμονείας τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Μολδοβλαχίας μεγαλοπρεπεστάτου υἱοῦ ἡμῖν ¹⁵ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητοῦ καὶ περιποθήτου κυρίου κυρίου Ἰωάννου Μιχαῆλ Γρηγορίου Σούτζου βοεβόδου ἀσύγκριτον μὲν καὶ ἀπαράβλητον ζῆλον διατρέφοντος περὶ τὰ θεῖα σκηνώματα, ¹⁶ ὑπέρμαχον δὲ ἐν ἧθει μεγαλοπρεπεῖ καὶ ἠρώφῳ φρονήματι προβαλλομένον τὴν προστασίαν περὶ πάντα τὰ πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ γένους ἀφορῶντα σπουδάσματα, καὶ ἔξαι¹⁷ρέτω ἡγεμονικῆ προνοία περιθάψεως παντοίας μεγαλοπρεποῦς ἀξιοῦντος τὰ ἐν τοῖς προλαβοῦσι καιροῖς ἐνδεία προμηθείας ἀναλόγον καὶ ἐπισκέψεως κακωθέντα καὶ τῆς οἰκείας ἐκστὰν ¹⁸ δυνάμεως· μετὰ γὰρ τὴν θεῖα ἐλέει ἐπανάκλησιν ἡμῶν καὶ τρίτον αὐθις ἀνίδρυσιν ἐπὶ τὸν ἀ-

γιώτατον οίκουμενικὸν τοῦτον θρόνον, εὐρόντες τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο μονήδριον ἐν /¹⁹ τοιαύτῃ ἀθλιότητι, καὶ ἐκ πείρας πολυειδοῦς ἐπιγνόοντες ὡς μόνης τῆς γενναίας καὶ εὐεργετικῆς χειρὸς καὶ φιλοτίμου ἡγεμονικῆς αὐτοῦ ἀντιλήψεως ἔργον ἢ διάσωσις καὶ ἀνάκλησις προή/²⁰χθημεν ἐκ προνοίας ὀφειλετικῆς καὶ θεομῆν αἴτησις καὶ ἀξίωσις συνοδικῆν περὶ τούτου τῷ θεοστηρίκῳ αὐτοῦ ὕψει προσηρέγκαμεν, ὡς ἐπὶ μόνη τῇ αὐθεντικῇ αὐτοῦ προμηθεΐα καὶ /²¹ περιθάλπει σαλεῦον καὶ τὸ ἱερὸν αὐτὸ καταγώγιον ἀποδείξαντες, ἅτε κινδυνεῦον ἐρείπιον γενέσθαι μετὰ τῆς ἐν αὐτῷ ἱερᾶς ἐκκλησίας καὶ διόλου ἐξίτηλον. Ἡ δὲ μεγαλοπρεπε/²²στάτη αὐτοῦ ὑψηλότης ὕλην εὐράμενος φιλοκαλίας πρόσφορον καὶ κατάλληλον, εὐμενῶς τὴν ἔνθερμον ἡμῶν αἴτησις καὶ ἀξίωσις ἀπεδέξατο καὶ πρὸς ταῖς ἐνδείξεις τῶν ὑπερφυῶν /²³ καὶ εὐθέων ὑπερτερημάτων, τῶν τὴν θεοστεφῆ ψυχὴν αὐτοῦ κατακαλλυνόντων, καὶ τὸ ἐκ φύσεως ἡγεμονικὸν παριστώντων, προθέμενος ἀριδηλοτέρῳ τὴν ἐνδειξὴν τῆς πρὸς Θεὸν καὶ /²⁴ περὶ τὰ θεῖα σκηνώματα ἐξαιρέτου εὐλαβείας ποιήσασθαι, ἔγνω δίκην ἀπαρχῆς τῶν παρ' αὐτῷ ἐξαισιῶν καλῶν, τῷ συμπάντων τῶν ἀγαθῶν χορηγῶ καὶ δοτῆρι τὴν ἀνόρθωσις τοῦ ἱε/²⁵ροῦ τούτου μονηδρίου προσενεγκεῖν, κατὰ τὸ «Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ υἱοὶ Θεοῦ δόξαν καὶ τιμὴν, ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ». Καὶ δὴ μεγαλοπρεπῶς ἀπεφῆρα/²⁶το πρὸς τῇ ἐξοικονομήσει τῶν κατ' αὐτῷ τὸ ἱερὸν μονήδριον χρεωδῶν καὶ τὴν οἰκονομίαν τοῦ χρέους, ὅπερ καθάπαξ ἢ μεγαλοπρεπεστάτη αὐτοῦ ὑψηλότης ἀνεδέξατο. . . .

ΣΧΟΛΙΑ

Ἡ μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος, χτισμένη στό λόφο τῆς Ἑλπίδας στή Χάλκη, ἰδρύθηκε κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ἴσως στό ἀ' μισό τοῦ 9ου αἰ. Ὁ πατριάρχης Φώτιος εἶναι ὁ πρῶτος πού τὴν ἀνακαινίζει· τό παράδειγμά του ἀκολουθεῖ τό 1540 ὁ Μητροφάνης (ὁ μετέπειτα οἰκουμενικός πατριάρχης Μητροφάνης Γ'). Τό 1781 ὁ πατριάρχης Γαβριήλ Δ' (1780-85), μετὰ ἀπό παράκληση τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς Σαμουήλ, τὴν ἀναγνωρίζει πατριαρχικό σταυροπήγιο. (Ἡ βιβλιογραφία ἢ σχετικὴ μέ τό μοναστήρι τῆς Ἁγίας Τριάδος στήν Χάλκη εἶναι ἀρκετὰ ἐκτεταμένη, ἰδίως ὅσον ἀφορᾶ τὴ μεταγενέστερη ἐποχὴ, ἀπό τό 1844 ὅποτε λειτούργησε ὡς Θεολογικὴ Σχολή. Ἐνδεικτικά σημειώουμε: Ἁ θ η ν α γ ὀ ρ α ς (πρῶην Παραμυθίας), Ἡ ἱστορικὴ μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Χάλκῃ, Νέος Ποιμὴν 2 (1920), σ. 353-405, 561-592, 609-624, 689-704, 721-736 καὶ ὁ ἴδιος, ὀ.π. 3 (1921), σ. 115-128, 167-172. Β. Σ τ α υ ρ ἰ δ η ς, Ἡ ἱερά Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, Ἀθῆναι 1968).

Τό 1819 φαίνεται ὅτι ἡ μονὴ εἶχε περιέλθει σέ παρακμὴ· γι' αὐτὸ ὁ Γρηγόριος ὁ Ε', ὁ ὁποῖος ἤδη τό 1797, κατὰ τὴν πρώτη του πατριαρχία, εἶχε ἐνδιαφερθεῖ γιὰ τίς πατριαρχικὲς σταυροπηγιακὲς μονὲς καὶ εἶχε ὀρίσει πατριαρχικοὺς ἐξάρχους γιὰ τόν ἔλεγχο καὶ τὴν ἀναδιοργάνωσή τους (βλ. σχετικὰ Μ. Ι. Μ α ν ο ὄ σ α κ α, Ἐγνωστα κεφάλαια τῆς παλαιότερης ἱστορίας τοῦ Ἀρκαδίου, Νέα Ἐστία 80 (1966), τεύχ. 944, σ. 1503-1518, Π. Ζ ε ρ λ ε ν τ η, Περὶ τῶν πατριαρχικῶν γραμμάτων τῆς ἐν Παρισίοις ἐθνικῆς τῶν Γάλλων βιβλιοθήκης, Βυζαντίς Β' (1911-12), σ. 438-448, Τ. Γ ρ ι τ σ ὀ π ο υ λ ο υ, Μονὴ Φιλοσόφου, Ἀθῆναι 1960, σ. 325 σημ. 3) ἀποφασίζει νά τὴν παραχωρήσει στόν ἡγεμόνα τῆς Μολδοβλαχίας Μιχαήλ Σούτσο, ὁ ὁποῖος θά εἶχε ἴσως περισσότερες (χρημα-

τικές) δυνατότητες για να τή συντηρήσει. Φαίνεται ωστόσο ότι η κατάσταση της μονής δέν καλυτέρευσε· τό 1820 ή 1821 μιά πυρκαγιά συντελεί στή μερική καταστροφή της καί ή μονή παραμένει έρημη μέχρι τό 1842, όποτε τήν επισκέπτεται ό οίκουμενικός πατριάρχης Γερμανός Δ' (α' πατριαρχία 1842-45), ό όποιος καί αναλαμβάνει τήν άνοικοδόμηση τών κτιρίων καί τήν ανακαίνιση τής εκκλησίας πού ήταν έτοιμόρροπη από σεισμό· τό 1844 γίνονται τά έγκαίνια τής εκκλησίας καί τής Θεολογικής Σχολής τής Χάλκης, ή όποία στεγάζεται στό μοναστήρι.

ΕΡΣΗ ΜΠΡΟΥΣΚΑΡΗ

RIASSUNTO

LETTERE PATRIARCALI DEL MUSEO DI CANELLOPULOS

Nel presente studio vengono pubblicate sette lettere patriarcali (originali, Museo di Canellopulos, Atene), di varia data (17. - 19. sec.). Le lettere sono state emesse dai patriarchi ecumenici di Costantinopoli Partenio IV, Gabriele IV, Neofito VII, Cirillo VI e Gregorio V e si riferiscono, per la maggior parte, alla rinnovazione di privilegi concessi a monasteri.

ERSI BRUSCARI